



"Király III."  
Molnár  
Icsu  
István  
rézkarca,  
C3

Még a nyomda közelébe se került a fenti írás kézírata, amikor a Művész újabb remekléssel lepte meg barátait, a megnyitóünnepség résztvevőit. A kiállítás teljes anyagát könyvben is megőrkítő, 350 számozott példányban megjelent, 15x13 cm-es mini kiadvány nemcsak a tárlaton szerepelt művek felsorolását, azok fényképét tartalmazza, hanem olvasható benne Pataki Gábor megnyitóbeszéde, a szöveg angol fordításával együtt. A megnyitóünnepség közönségéről készült fényképek kísérik ez utóbbi oldalakat.

Molnár Icsu István VÁROSOM c. könyvében, a borító belső oldalain a művésznak a szülőváros részleteiről készült fotó-mozaikja látható. Így a salgótarjáni nagyszabású tárlat méltó módon dokumentálva kerül be a művészet történetébe.

Soós Imre

## ŐSI ÉS MODERN LÉLEKHAJÓ

Kolozsvári Feszt László grafikái a Galéria IX-ben

A Magyar Rézkarcoló Művészek Egyesülete Ráday utcai kiállítótermében szeptember 27-ikén telt ház előtt nyílt meg az Erdélyben élő *Kolozsvári Feszt László grafikusművész* kiállítása, akinek legfőbb műfaja a sokszorosító grafikai eljárásokkal készült nagyobb méretű képgrafika. Azonban sok szép ex libris is készült már vésője alatt. A neves publicista-műgyűjtő, *Gábor Dénes* a *Kisgrafika* 1973/1-es számában akkor ezt írta róla: "Az ex libris területére nemrégiben robbant be, akkor azonban olyan teljes fegyverzettel jelent meg, hogy első nyilvános szereplésén, a XIV. Nemzetközi Ex libris Kongresszuson máris elnyerte a pályázat II. díját. Ex librisei a legváltózatossabb technikákkal és művészi felfogásban készültek. Linóleum-, fa- és rézmetszetei, rézkarcai, vagy kombinált technikával készült kollográfiái új, friss színt hoztak az ex libris műfajába."

Most több mint három évtized múltán ismét láthattuk válogatott műveinek a bemutatóját, amelyen a művész is megjelent. Művészetét *Szakolczay Lajos* irodalom-művészetkritikus méltatta az alábbiak szerint:

Ki emlékszik arra, hogy Kolozsvári Feszt Lászlónak a művész 1990-től használja a kincses városra utaló előnevet 1970-ben volt egy, a szakmai körökben is nagy érdeklődést keltett kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában (akkor még az intézmény a mostani Néprajzi Múzeum helyén székelt). Feszt László főiskolai tanárként, mesterként a grafikában már ekkor csodát művelt. Ha csupán egyetlen kollográfiáját (anyagnyomatát) említem, az Ernst Múzeum "*Felezőidő*" *Romániai magyar művészet 1965-75* című kiállításán újjólag szereplő *Lélekhajó* (1969), már meghatározható a sokszorosított grafikában ugyancsak unikumnak számító lapjainak emelkedettsége. A rajztudás, a művesség, az anyag a megmunkálható nyomólemezzel határtalan szeretete, a művész variációs képessége, a szépre szomjazó szemet minduntalan fölfedezésre ösztönző alakító erő és motívumgazdagság tenné, hogy test és szellem együvé tartozása már ekkor harminc év előtt költészetként jelent meg a *Lélekhajó* című lapon? Bizonyára mindezek közrejátszottak abban, hogy a kolozsvári grafikai iskola meghatározó személyiségének, aki (ma már nyugodtan összegezhethetünk: csaknem ötven éve szolgálta a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola grafikai szakán a művészképzést), sikere legyen. Ám nem hagyható figyelmen kívül a személyiség kisugárzása, ami két szóba sűrítendő: *a teremtés boldogság*. Teremtés, vagy afelé vezető út természetesen a különféle kísérletezés is, melynek révén a hagyományos sokszorosított grafikai technikák, eljárások (acélmetszet, rézkarc, rézmetszet vagy annak egyik válfaja a mezzotinto) egyetlen lapon új technikákkal keverednek (dombornyomat, kollográ-



Kolozsvári  
Feszt László  
linómetszete,  
X3

fia), ami által a különféle színárnyalatok, a foltok lágy-sága és a vaknyomás kemény kontúrjai, érdekesebbnél érdekesebb textúrákat eredményeznek.

Feszt László 1964-ben egy amerikai grafikai kiállításon találkozott először a kollográfiával. Tudta-e akkor (alighanem csak sejtette), hogy életét-művészetét döntően fogja befolyásolni az anyagnyomat. A kollográfia mint a sík rendezettségét, a grafikai lap felületének összhatását, a motívumok, a fent és a lent sokszor egymással ütköző drámaiságát az alakzatok (a mértani és az organikus alakzatok) és a jelek *kozmoszus egységét*, az ősi és modern vonalakkal és foltokkal megidézhető "hitvilágát", a japán ecsetírásból kifejlődő ábra és a konstruktívizmusra utaló forma kontrasztját, és még mi mindent egyként tükröző technika. Technika? Sokkal inkább az önkifejezést, egy szemérmes, visszahúzó-dó lélek grafikai világának megteremtését segítő *magatartásforma*.

Mert Feszt László a megpillantott, elemi erejű csoda után egyre inkább megbizonyosodott abban, hogy igaz és jó úton jár. Ahogyan az évtizedek folyamán egyre jobban absztrahálódott jöhet a figuralitást nyomokban még őrző nagy hatású lapjainak világa, lírai absztraktja úgy lett egyre vallomásosabb, kitárulkozóbb. Paradox, ezzel a nyílt érzelm-megvallással nyomatainak gondolatisága is észrevehetőbbé vált. Leginkább azért, hogy sajátos filozófia-rendszerében amelynek fókuszában az áll, hogy egzakt fölismerés ide vagy oda, mindenkinek joga van a szépre ebben a kiküzdött magánmitológiában (és egyre határozottabban) kezdtek megmutatkozni az őt izgató-foglalkoztató kérdések. Nem csupán az, hogy mi végre vagyunk a világon, hanem az is, hogy a jözsefattilai "több vagyok a soknál, mert az őssejtig vagyok minden ő" mint összetartozástudat, mint az egymáshoz tartozó *zárt-szabadok* (nemcsak személyek, de korok, világnézetek) harcon belüli ősegysége megjeleníthető-e a sokszorosított grafika eszközével. És a perspektíva, a háromdimenziós tér idők folyamán való (nem egészen teljes) megszü-nése amit már Ditrói Ervin is észrevett a művészetről írott tanulmányában-kismonográfiájában (Kriterion, 1981) – a képi kifejezőerő intenzitását tekintve pótolható-e a mitológia, valljuk be, igen hatásos jelképeivel?

Ha igen, márpedig határozottan erre az álláspontra kell jutnunk, akkor a formájával (és filozófiai-mitológiai mögöttesével) több grafikai lapon szereplő, akár főmotívumként, akár a nyomólemeze ötvös-szer számmal föl vitt, "belekalapált" díszítőmotívumként jelen lévő csigavonal (spirális), szem, madár, kutya, örvény, kereszt, koszorú-korona, labirintus, írás, kör, négyzet, rózsza, lépcső, oltár, kapu, stb. nem csupán a képmező síkját díszíti, nem egyszer főmotívumként a szerkezeti feszültséget is növelve, hanem értelmezési körével a látványon túl a grafikai lapokról tágabban az életről való tudásunkat is gazdagítja.

S ez a *Kompozíció 10/72-re* (aquafor-te-mezzotinto) éppúgy érvényes, mint az egyszerűségében is döbbenetes *Kereszt* (1993) című kollográfiára. A *Kompozíció 10/72 alsó és felső világa* (az álló Feszt-grafikákra jobbra jellemző ez a szerkezeti megosztottság) barnás fekete színével, főként a mezzotinto feketéjének és fehér szürkéjének melankóliájával puha, bársony érzetet, megnyugvást kelt bennünk. Bár a felső rész "likas" foltja, vagyis ahogy a téglavörös Nap (egy örök időktől fogva meglévő őssejt formájában?) rávilágít a barna

formán, az artisztikusan megjelenített szépségen túl lépve, ha a tábla alsó részének csigavonal szimbolikájára figyelünk, eszünkbe juthat a *Jelképtár* magyarázata. Vagyis, hogy a csigavonal kozmikus szinten az időciklusok (világkorszak, napév, holdhónap) jelképe is, a természet évenkénti meghalásának és újjászületésének a szimbóluma.

A Feszt-grafika attól eleven, hogy a művész sosem mondja ki főképp nem didaktikusan, *elbeszélő módon* – a benne kavargó, őt a *megdolgozandó* lemez elé ültető élményeket, a külvilágból eredő gonoszt és a személyes én fájdalmát, hanem mesteri módon, mívesen, egy kódexíró precizitásával és szorgalmával megjeleníti. Nem véletlen, hogy a megfeszítettségre, a Krisztus halálára emlékeztető *Kereszt* (durván ácsolt, falusi mestertől származó *tajkolási* módozatával) ezúttal a keresztalakok közül a K-jelűt, vagyis a *latorkeresztet* formázza. A stilizált fej köré szövődő, és tulajdonképp az egész grafikát keretező töviskoszorú ezért egyidejűleg valódi és hamis, mert nem tudjuk, csak sejtjük, hogy ki került a lator helyére. A nagy szürkeségnek ez az üzenete: a fölcserélhetőség egyúttal dráma is.

Ehhez hasonló okfejtéssel, szimbólum-magyarázattal, az érzékeny élénk színeken és absztrakt formákon (foltokon, vonalakon) túl eljuthatunk a lényeg megközelítéséig. Vagyis hogy a *Látomás* (kollográfia, 1972) a *lépcső* és az *oltár* jelképeinek a megfejtésével lesz teljes értékű világmagyarázat, a *Sans titre Cím nélkül* (aquafor-te, mezzotinto, 1981) pedig azzal, ha az egyszerűségében is rejtélyes dombornyomás hieroglifáin túl egy kis időt áldozunk a *kapu* megvilágosító értelmezésére is. Egyetlen a sok közül: Krisztus maga is lehet kapu, hiszen a templomkapuk mandorlában ülő Krisztusalakjai az ő szavait idézik: "Én vagyok a kapu. Aki rajtam keresztül megy be, üdvözülni (Jn 10,9)".

És akkor nem szóltam még a *Tánc* (aquafor-te-relief, mezzotinto, 1983) dombornyomásban megjelenő, s a lap alsó részén aranyban tobzódó japán-ecsetírás piktogramjairól, az *In Memoriam Joan Miro* (aquafor-te-relief, mezzotinto, 1985) kék tulipánjáról, a virágkehely arany száráról, s a fehér omega mint dombornyomás artisztikus, a példaképre utaló jeleiről, s nem különben a *Mágikus jel* (kollográfia, 1992) négy fekete karom közt szenvedő áldozatáról.

Kolozsvári Feszt László élete-boldogsága szenvedése sokszorosított grafikaként is lenyűgöző. Egy szobrász se lehetne szerelemesebb viszonyban az anyaggal, mint ő. Az ilyen nagy hatású mestert, az ilyen kiváló művészt – kapott-e komolyabb művészeti díjakat? – sokkal jobban meg kellene becsülni. Ezzel a gesztussal nem ő, sokkal inkább mi gazdagodnánk.

Szokolczay Lajos



Kolozsvári  
Feszt László  
linómetszete, X3